

Рецензия

**ОТНОСНО: Дисертационния труд за присъждане на образователна и научна степен
“доктор”**

**Професионално направление 3.3 Политически науки
(Политологични изследвания на Европейския съюз)
на редовния докторант Велислав Добромиров Иванов**

Дисертационен труд на тема

**„Разширяване на Европейския съюз към Западните Балкани: политическа воля и
условия за членство“**

Научен ръководител на докторанта: доц. д-р Даниел Михайлов Смилов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Рецензията е разработена от доц. д-р Калоян Симеонов в съответствие със заповед РД-38-99/13.02.2019г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ за утвърждаване на научно жури.

1. Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторанта обхваща въведение, девет отделни части, заключение и библиография, като общият обем на дисертацията е от 263 страници. В увода на дисертационния труд се съдържат основните елементи, които са присъщи на едно въведение към дисертационно изследване, а именно – актуалност на проблема; цели,

задачи и теза на изследването; описание на видовете литература, която е използвана; както и кои са ограниченията на изследването.

Първа част на дисертационния труд разглежда теоретичната рамка и методологията на изследването. В нея са представени последователно отраженията на политиката на разширяване на ЕС в академичната литература. След кратко описание на процеса и политиката на разширяване, по-детайлно внимание е обърнато на достиженията на изследванията върху Източното разширяване, което е логично, тъй като то предхожда това по отношение на Западните Балкани и по много характеристики прилича или се доближава до него. След това логическо са представени приемствеността и новите насоки на литературата върху процеса на разширяване на ЕС към западнобалканския регион. В първата част подробно са описани също методологията, основната изследователска теза и четирите изследователски хипотези, които ще бъдат коментирани по-долу в настоящата рецензия.

Втората част на дисертационния труд е насочена към разглеждането на регионалните аспекти на политическата воля за разширяване в ЕС. Както е посочил и автора, в политиката си на разширяване ЕС съчетава регионалното си направление (спрямо групи от държави) с двустранното (спрямо конкретна държава), като във втората част на изследването са разгледани развитието на регионалното направление и е направена съпоставка с методологичните категории за политическа воля за разширяване.

Следващите седем части на дисертационния труд обхващат всяка една от седемте държави от Западните Балкани, като за тях е направено изследване на база на предварително описаната методология и на конкретно избран важен за съответната страна казус.

В последната част на изследването са направени детайлни и важни заключения на автора, които се базират на неговото изследване. Изводите са добре и обосновано аргументирани.

Библиографията съдържа общо 224 източника, от които по-голямата част са източници на английски от реномирани автори по темите за разширяването на Западните

Балкани, Централна и Източна Европа, политиката на условност и други теми. Не са пропуснати и утвърдени български автори, които са изследвали тези въпроси. Библиографията е допълнена от документи, които са издадени от Европейската комисия и други институции на ЕС.

2. Съдържание на автореферата

Авторефератът към дисертационния труд отговоря на изискванията за този вид документи. В него е посочено съдържанието на дисертационното изследване, описани са целите, методологията, хипотезите и структурата на научния труд, представени са основните изводи на дисертационния труд. Накрая са представени справка за научните приноси на дисертационния труд, както и списъка с научни публикации по темата на дисертационното изследване.

3. Коментар във връзка с научните приноси на дисертационния труд

Научните приноси, които са ясно обособени в края на автореферата, са общо пет на брой, зададени са по един кратък и добре обоснован начин. Приемам посочените научни приноси и смятам, че те отговарят напълно на достиженията на автора в неговия дисертационен труд. Научните приноси и тяхната релевантност доказват още веднъж научните достижения и умения на автора, както и добавената стойност, която представлява това дисертационно изследване.

4. Научни публикации по темата на дисертацията

Докторантът е публикувал и представил подходящ списък от пет публикации, които се вписват напълно в темата на дисертационното изследване. В допълнение, положително е също, че една от публикациите е на английски език в международно списание за върховенството на закона. Останалите публикации са в издания на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, включително от докторантски конференции на

катедрите „Европеистика“ и „Политология“. Публикациите са от рецензирани издания и допълват изследванията на автора по темата на дисертационния труд.

5. Актуалност на изследването

Дисертационният труд на докторанта Велислав Иванов обхваща една не само много актуална, но и много динамична тема, която се развива почти ежедневно през последните години. Тази тема придоби актуалност на базата и на два успоредно развиващи се процеса, които имаха отношение както към събитията в региона, така и на неговото приобщаване към ЕС и не на последно място към процесите в самия Европейски съюз.

На първо място, след завършването поне от формална гледна точка на процеса на разширяване на страните от Централна и Източна Европа към ЕС¹, въпросът за интеграцията на държавите от Западните Балкани към Съюза придоби още по-голяма важност и острота. Регионът на Западните Балкани остана не само единственият по-ясно обособен регион, който не е част от ЕС, но и регион, чиято евентуална дезинтеграция вътре в него и спрямо държавите членки на ЕС заплашва сигурността и стабилността в него и в Европа като цяло.

На второ място, актуалността на изследването се обуславя също така и от развитието на процесите вътре в самия регион на Западните Балкани. След опустошителните военни действия и конфликти в повечето от страните от Западните Балкани през 90-те години на миналия век, причинени в повечето случаи от процесите на разпадане на Югославската федерация, в началото на настоящото столетие всички те се ориентират към процес на стабилизиране и асоцииране към ЕС, с което започват по-усилено своя процес на интеграция към ЕС, неговите политики и структури. Разбира се, страните от Западните Балкани се оказват с различно темпо и ефективност в рамките на

¹ Има се предвид формалното присъединяване на страните от Централна и Източна Европа към ЕС, като в тази констатация не е отчетен факта, че много от тези страни още не са се присъединили напълно към всички интеграционни политики на ЕС. Достатъчно е да споменем например, че не всички страни от региона на Централна и Източна Европа са станали част от еврозоната или от Шенгенското пространство.

този интеграционен процес, като въпреки многото общи характеристики на тези страни, следва да се подчертаят техните специфики и особености, които ги отличават една от друга.

Изследваната тема е актуална и по още една причина – въпросът за европейската интеграция и присъединяването на страните от Западните Балкани към ЕС е от изключителна важност и за България. Това се дължи не само на географското положение на тези страни, но и поради важността на двустранните политически, икономически, търговски и други отношения, които има България с всяка една от тях. Въпросът за Западните Балкани е важен както за поддържането на мир, сигурност и просперитет в региона, така и за да може да се очертае ролята на България като един от успешните примери за интегриране и присъединяване към политиките и принципите, на базата на които е изграден самия ЕС.

6. Други положителни коментари относно дисертационния труд

Един от безспорните положителни елементи на дисертационния труд, това е избраната методология, както и основната изследователска теза, която разглежда как политическата воля за разширяване на ЕС към Западните Балкани е недостатъчна и условността към страните от региона е слабо ефективен инструмент. По много добър начин са подбрани и аргументирани също така четирите изследователски хипотези, които авторът анализира за всяка една от страните от Западните Балкани. Тези изследователски хипотези взаимно се допълват и по този начин предоставят възможността за очертаването на основните изводи от изследването.

Друг положителен аспект е относно избора на казуси, които се разглеждат за всяка една от страните от Западните Балкани, на базата на който се открояват оценките по отделните показатели, предмет на описаната от автора методология. Казусите по правило са различни за всяка една страна от Западните Балкани, като в същото време повечето от тях са близки по характер и значение. Така например, както за Хърватия, така и за Сърбия е избран въпроса за сътрудничеството с Международния наказателен трибунал за бивша

Югославия; за Черна гора и Косово за избрани процесите на изграждане на държавност, макар и да се отчитат съществени специфични особености за двете страни; за Албания е открито административната реформа в страната, а за Северна Македония и Босна и Херцеговина е подчертано спомагането на политическия процес в държавата от страна на ЕС. Изборът на конкретни казуси се натъква и на един съществен проблем и предизвикателство, но затова ще стане въпрос в следващия раздел на настоящата рецензия.

Положителен аспект на дисертационния труд е ясният и добре обоснован език, с който борави автора. Това показва не само едно добро познаване на въпросите, които се отнасят до развитието на страните от Западните Балкани, но и задълбоченото разбиране на проблемите и предизвикателствата на този регион.

Друго достойнство на изследването на автора е избора на периода, който се анализира в дисертационния труд. Както и самия автор посочва, периодът на изследване в дисертацията обхваща основно годините 2000–2016 г., като този времеви хоризонт изглежда достатъчно ясно отграничен. За начало е избрана 2000 г., която поставя по категоричен начин започването на Процеса на стабилизиране и асоцииране на страните от Западните Балкани към ЕС. За край на изследвания период е избрана 2016 г. като възможно най-скорошната поради необходимостта от известна дистанция за анализ на събитията. Съвсем основателно, авторът разглежда и описва също така някои събития които са преди този период или по-скорошни развития, но това са изключения от общото правило, като например важният въпрос за споразумението за името на Северна Македония. Авторът добре се е аргументирал, че шестнадесетгодишният период на анализа предоставя достатъчно емпиричен материал, чрез който да се проследи динамиката на изследваните процеси и да се направят съответните заключения.

Като положителен ефект оценявам също така, че изследването не обхваща периода на Българското председателство на Съвета на ЕС, което се проведе през първата половина на 2018 г. и чийто основен приоритет бе политиката на интеграция на страните от Западните Балкани към ЕС. Необходима е една малко по-голяма дистанция във времето, за да може да се оцени ролята на Българското председателство за процеса на приобщаване

на страните от Западните Балкани към ЕС. Безспорно България допринесе въпросът за Западните Балкани да бъде по-ясно отново поставен в дневния ред на ЕС, но за извършването на по-задълбочени изводи за това влияние е необходимо да отmine известно време, за да се направят по-безпристрастни и задълбочени анализи.

На следващо място, в заключението авторът по един много добър и изчерпателен начин е очертал своите изводи, които се базират на направеното в труда изследване. Положително е също така обобщаването на всички анализи и индикатори в общи за седемте държави от Западните Балкани таблици. По този начин по-лесно може да се открият не само съществените заключения, но и всеки читател да направи свои изводи и разсъждения по разглежданата проблематика. Такива общи таблици са открити за първичните фактори на политическата воля за разширяване на ЕС, вторичните фактори на политическата воля за разширяване на ЕС, политическата воля за евроинтеграция в страните кандидатки и накрая за проверката на четирите изследователски хипотези на автора.

За положителен елемент на дисертационния труд посочвам също така и заключителната част на изводите в дисертационното изследване. В нея авторът е открил някои въпроси, които той смята за подходящи за бъдещи по-детайлни анализи. Това са въпроси, които са засегнати в дисертационния труд, но биха могли да бъдат предмет на много по-задълбочени изследвания. Подобен подход предоставя поле за размисъл не само за бъдещи изследвания на автора, но и на други изследователи, които се вълнуват от темата за разширяването на ЕС в посока към Западните Балкани. Основните въпроси за бъдещи изследвания са такива теми като възможността да бъде концептуализиран процеса на разширяване на ЕС към Западните Балкани, отговорът на въпроса дали политическата условност е изчерпан инструмент в региона на Западните Балкани, както и на въпроса за това как членството на страните от Западните Балкани ще промени самия ЕС.

7. Бележки и препоръки към дисертационния труд

Към изследването на докторанта Велислав Иванов могат да се направят и някои бележки и препоръки, като ще се концентрирам единствено върху някои от по-съществените от тях.

На първо място, като най-съществена бележка бих открил факта, че за всяка една страна е избран по един единствен казус, с което може да се повлияе на крайните резултати, които се отчитат по отношение на всеки един от разглежданите в методологията показатели. Авторът също е отчел това като недостатък на избраната методология. Въпреки добрата аргументация на избраните казуси, съществува риск при избор на други казуси, отчетените резултати и направените изводи да стигнат до различни нюанси и заключения.

В изследването по-категорично и ясно можеше да се аргументира не само избора на конкретните казуси за съответните страни, а защо за всяка една от тях не е избран друг казус, който е релевантен и би могъл да има може би и по-голямо отражение при осъществяването на съответните заключения. Според автора на настоящата рецензия например, въпросът за отделянето на Косово от Сърбия има много по-голямо значение за втората страна от въпросите за сътрудничеството с Международния наказателен трибунал за бивша Югославия, въпреки че по-надолу Косово също е разгледано като отделна държава.

На следващо място, заключението и изводите са представени в една много обширна и дълга част. Възможен е и друг подход, в който тази част остава обособена в отделна част, но под друго заглавие, а в същото време най-основните изводи се открояват накрая в отделно заключение. Възможно е също така съкращаването на първите четири страници от заключението, които на практика повтарят направените по-горе разсъждения и изводи в дисертационния труд.

Въпреки отправените препоръки, убедено мога да твърдя, че те не отменят общия извод за качеството на цялостното изследване, неговата задълбоченост и академичен характер.

8. Технически бележки и препоръки

Към дисертационния труд могат да се отправят и някои технически бележки, които сравнително лесно биха могли да бъдат отстранени:

На първо място, въпреки че в съдържанието отделните части са правилно номерирани, то в самия текст това не е направено. Съдържанието би следвало по-пълно да съответства и на техническото оформление в самия текст.

В текста са налице и някои отделни повторения на информации, тези и разсъждения, които биха могли да бъдат избегнати при един по-прецизен и внимателен прочит на текста.

9. Препоръка за публикуването на дисертационния труд

Въз основа на цялостната оценка на дисертационния труд, както и на качествата на неговия автор, убедено препоръчвам текста на дисертацията след минимална преработка да бъде публикуван, като препоръчвам това да стане в поредицата „Европейски изследвания“ на специалност „Европеистика“, където са публикувани и други дисертации на едни от най-успешните докторанти на специалността.

10. Възможни въпроси, които да бъдат отправени по време на публичната защита

Предлагам по време на публичната защита да бъдат зададени следните въпроси на докторанта, които имат отношение към дисертационния труд:

1. По какъв начин ЕС успява да заеме лидерска позиция спрямо други „играчи“, които се опитват да влияят на развитието на страните от Западните Балкани и да прокарат своите интереси в този регион, страни като Руската федерация, Турция, Китай, САЩ, Саудитска арабия и други само конкуренти за влияние ли са в този регион или при определени обстоятелства могат да бъдат използвани като съюзници за решаване на някои проблеми и предизвикателства в тези страни?

2. Решаването на дългогодишния спор между Гърция и Северна Македония за конституционното име на втората какво значение ще има за двете страни и ще окаже ли някакво по-сериозно влияние на региона на Западните Балкани като цяло?

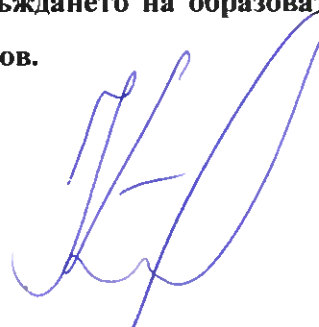
3. Какво е мнението на автора, ще засегнат ли процесите и развитията около Брекзит, първото оттегляне от ЕС на негова държава членка, при това втората по големина икономика в ЕС, която има и глобална политическа и икономическа роля, процеса на присъединяване и интеграция на страните от Западните Балкани към ЕС?

11. Заключение

Независимо от отделни отправени бележки и препоръки, смятам, че дисертационният труд на Велислав Иванов е едно много добро и задълбочено изследване, което е осъществено с необходимите изследователски методи и притежава необходимата дълбочина за подобен вид анализ. Изследването отговаря напълно на изискванията за присъждане на образователна и научна степен “доктор”.

Въз основа на направената оценка, посочените предимства и научните приноси на дисертационния труд **подкрепям убедено присъждането на образователна и научна степен “доктор” на Велислав Добромиров Иванов.**

Дата: 18 март 2019 г., гр. София

Доц. дпн Калоян Симеонов

Катедра „Европеистика“, Философски факултет, СУ
„Св. Климент Охридски“